

Nr 17.

Av herr Skarstedt, *angående skrivelse till Konungen i fråga om borttagande eller inskränkning av matematikstudiet i latingymnasiet.*

I stadgan för rikets allmänna läroverk av 18 februari 1905, § 6, uppräknas i följande ordning läroämnena i latingymnasiet: kristendom, modersmålet, latin, grekiska, tyska, engelska, franska, historia, geografi, filosofisk propedeutik, matematik, biologi och fysik. Matematik kommer således i elfte rummet. Ett ämne, som satts så långt tillbaka, borde, tycker man, ha å schemat fått sig tillmätt ett mindre antal timmar än flertalet övriga ämnen. Men så är ingalunda förhållandet. Tvärtom har detta ämne i den för gymnasiet anbefallda timplanen (se kungl. kungörelsen av 30 april 1909 ang. undervisningsplan för gymnasiet) fått ett större timantal än alla andra ämnen utom latin. Sistnämnda ämne kommer nämligen främst med 6 timmar och närmast därefter matematik med 5 timmar i 1:a ringen, 4 timmar i 2:a och 3:e ringarne samt åter 5 timmar i 4:e ringen. Modersmålet, som väl borde ha det högsta timantalet, är representerat med blott 3 timmar i 1:a, 2 timmar i 2:a samt 3 timmar i 3:e och 4:e ringarne, och historia har blott 3 timmar. Då man inrättat tvenne gymnasialavdelningar, en för den matematisk-naturvetenskapliga gruppen och en för de humanistiska ämnena, den sistnämnda således för de ynglingar, som för sin blivande utbildning icke behöva fackkunskap i matematik, finnes påtagligen ingen rimlig anledning att ge matematiken en framskjuten plats även på den s. k. latinlinjen. Lärjunge har visserligen rätt att i 3:e ringen bortvälja matematiken, men han har då i tvenne år måst ägna avsevärd tid åt ett studium, som för hans blivande verksamhet icke har någon verklig betydelse.

Så länge matematiken får icke blott kvarstå utan till på köpet intaga en dominerande ställning på latingymnasiets läroplan, kan man med fog

påstå, att det gamla latinherraväldet efterträts av ett ej mindre förhatligt matematikherravälde, och jag misstager mig säkert ej, då jag påstår att den åsikten är rätt allmän även inom lärarevärlden, att matematiken fått en oberättigat framskjuten ställning inom latingymnasiet till förfång för andra vida viktigare ämnen, särskilt modersmålet.

Till stöd för detta påstående skall jag tillåta mig här återgiva ett par yttranden vid det 19:e allmänna läraremötet i Falun 17—19 augusti 1909 hämtade ur den i tryck utgivna mötesberättelsen.

Lektor August Johansson i Gävle bragte saken på tal, och yttrade (sid. 55 i mötesberättelsen): »— — Så kommer matematiken på latinlinjen, och vid talet därom ber jag om ursäkt, om jag kommer att gå något på sidan om saken. Jag anser, att matematiken för humanisterna borde avslutas i femte klassen. Vad skall humanisten sedan med matematiken? Jag kan icke finna, att humanisterna böra studera mera matematik, än vad som behöves för det dagliga livet. På den humanistiska banan behöves visst icke fakkunskap i matematik, och de lärjungar, som för sin framtida levnadsuppgift behöva fakkunskap i det ämnet, gå ej latin- utan reallinjen. Möjligen kan dock något mer kunskap behövas i matematik än vad som meddelas till och med femte klassen, ty för inhämtandet av den kurs i fysik, som kan vara nödvändig för en god allmänbildning, kan det ju hända, att något mer matematik erfordras, än vad som hinner inhämtas i de lägre klasserna. Men att under gymnasietiden 18 veckotimmar skola användas på detta ämne, under det att modersmålet får nöja sig med 11 timmar, synes mig sakna varje tillstymmelse till rättvisa.»

I samma riktning yttrade sig lektorn i matematik i Gävle, fil. d:r Ivar Damm: »— — Ehuru matematiker vill jag slutligen instämma i vad som sagts rörande matematiken på latinlinjen. Jag tror ej, att lektor Johansson överdrev i vad han sade om denna sak. Visserligen kan jag ej vara med om att helt och hållet slopa matematiken på latinlinjen, ty detta ämne har dock ett bildningsvärde, icke blott ett rent formellt sådant, utan det har betydelse vid vissa tankeoperationer. Man har lättare att resonera med en matematiskt bildad humanist, då man kan begagna sig av matematiskt uttryckssätt, än med en humanist som saknar matematisk bildning. Men man borde kunna giva den matematiska undervisningen på latinlinjen betydligt friare former, än vad nu är fallet, ungefär i likhet med vad som sker vid våra flickskolor.»

Då t. o. m. en lektor i matematik kunnat göra ett sådant medgivande är det tydligt, att här föreligger ett lika berättigat som välbehövt reformkrav. D:r Damm vill visserligen ej vara med om att helt slopa matema-

tiken på latینگymnasiet, men något sådant kunde väl knappast begäras av en matematiker ex professo.

Man har lättare att resonera med en matematiskt bildad humanist, — säger d:r Damm — därför att han kan begagna matematiskt uttrycksätt. Detta skäl har naturligtvis synnerligen ringa betydelse. Men då det i alla fall framkommit, må det sägas, att med vida större skäl latin borde studeras på realgymnasiet, ty det kan naturligtvis ej förnekas, att latinet spelar en betydligt större roll i en persons allmänbildning, än vad den s. k. högre matematiken kan göra. Det är väl även orätt att som d:r D. påstå, att den, som genomgått realskolan med dess matematiska kurser, »saknar matematisk bildning.»

Enligt undervisningsplanen för gymnasiet skola följande kurser där genomgåas: Ring I. Algebra: sammanfattning och utvidgning av det förut genomgångna, kvadratrötter, ekvationer av 1:a graden med en och flera obekanta jämte enkla tillämpningar. Användning av rätvinkliga koordinater för studium av enkla funktioner. Geometri: den föregående kursen repeterad och ytterligare tillämpad, teorem och konstruktioner rörande transversaler och trianglars likformighet. — Ring II. Ekvationer av 2:a graden huvudsakligen med en obekant jämte tillämpningar särskilt på planimetrien; enkla numeriska rotekvationer. Användning av rätvinkliga koordinater såsom i föregående ring. Likformighetsläran avslutad. I ring III följer så rötter, potenser och logaritmer m. m., men då matematiken får bortväljas i denna ring, har jag ingen anledning fortsätta redogörelsen.

Jag bekänner ärligt att, ehuru jag avlagt studentexamen, det mesta som här uppräknats är för mig att hänföra till kategorien »en eller flera obekanta», men jag betvivlar högligen, att jag därigenom har en förutsättning mindre att föra en s. k. bildad konversation; om likväl så skulle vara fallet, kan jag trösta mig med, att sannolikt flertalet bokligt bildade personer äro i samma fördömelse.

Kunna ej andra skäl än det av d:r Damm angivna åberopas för matematikstudiets bibehållande på latinlinjen, tror jag verkligen, det vore skäl att snarast möjligt bortoperera denna utväxt på läroplanen och i stället öka tiden för studiet av modersmålet, för vilket densamma otvivelaktigt blivit alltför knappt tillmätt. Huru höga tankar herrar matematici än hysa om det högre matematikstudiets värde, lär det väl ändå ej vara dem möjligt att inbilla någon, att det skulle äga större betydelse för en persons allmänbildning än en mera omfattande insikt i modersmålsstudiets olika grenar.

En framstående skolman, som är lektor i modersmålet, har på min

förfrågan, om det för detta ämne på latingymnasiet anslagna timantalet kan anses tillräckligt, meddelat mig, att det är absolut omöjligt att medhinna hela den föreskrivna kursen, om den ej skall blott ytligt genomgås. För sin del brukade han därför förbigå ett och annat av vad som föreskrivits, (bl. a. utländska författare i svensk översättning) för att kunna bättre medhinna det övriga, och så förfares, trodde han, rätt allmänt, men om modersmålet kunde få de timmar som nu avsetts för matematiken, skulle det nämnda missförhållandet bli avhjälpt.

Studiet av modersmålet och andra språk, historia m. fl. humanistiska ämnen kan ingen bildad person undvara, men det finns tusentals personer med mycken hög bildningsgrad, som ej ens veta vad transversaler och rätvinkliga koordinater är för något, och för vilkas framgång i livet kunskap därom visat sig absolut obehövlig. Det herravälde matematiken tillskansat sig på dessa allmänbildande ämnens bekostnad måste därför anses absolut oberättigat. Biologi och kemi kunna utan tvivel i långt högre grad sägas vara allmänbildande ämnen, men på latingymnasiets timplan har biologi fått 1 à 2 timmar i veckan, och kemi förekommer där ej alls.

Liksom latinet på sin tid fick maka åt sig för andra ämnen, torde det vara på tiden, att även matematikherraväldet brytes, och matematikstudiet vid våra läroverk hålles inom rimliga gränser.

På grund av vad jag anfört tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att, till förmån för annat mera berättigat ämne, särskilt modersmålet, sådan ändring vidtages i latingymnasiets undervisningsplan, att matematiken helt uteslutes därifrån, eller — om detta ej skulle kunna ske — att antalet undervisningstimmar för matematikstudiet å nämnda linje inskränkes till det minsta möjliga.

Stockholm den 21 januari 1913.

W. Skarstedt.